

**ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА ИХТИСОСЛАШГАН
КЛАСТЕРЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ:
ТАЖРИБАЛАР, НАТИЖАЛАР ВА
ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР
РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАНИ
МАТЕРИАЛЛАР ТЎПЛАМ**

2020 ЙИЛ 9 НОЯБРЬ

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

“ИҚТИСОДИЁТ” КАФЕДРАСИ

**ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА ИХТИСОСЛАШГАН
КЛАСТЕРЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ: ТАЖРИБАЛАР,
НАТИЖАЛАР ВА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР
Республика илмий-амалий анжумани**

МАТЕРИАЛЛАР ТЎПЛАМИ

**Бухоро
«Дурдона» нашриёти
2020 й**

gaz, ximiya, biotexnologiya, farmatsevtika, informatika, avtoqurilish, transport-logistika, rekreatsion-turistik, oziq-ovqat, ta'lim, baliqchilik, parrandachilik, asalarichilik, ipakchilik va boshqa sohalarda klaster tizimlarini yaratish ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalarni moliyalashtirish hajmini ko'paytiradi, sifatini yaxshilaydi, ilmiy tadqiqot ishlarining texnik ta'minoti darajasini yuksaltiradi, investitsiyaviy tashqi loyihalarda ishtirok etish, ilmiy-pedagog kadrlar tayyorlash va malakasini oshirishning yangi imkoniyatlarini yaratadi. Bundan tashqari, klaster tizimida ta'lim ishlanmalari yaratish, ularni qisqa muddatda sinovdan o'tkazish, ishlab chiqarish va ilmiy izlanishlardagi xodimlar hamda mutaxassislar mehnatlarini ko'proq rag'batlantirish, yangi tovarlarni O'zbekiston brendi bilan ixtiro qilish uchun keng imkoniyatlar va sharoit paydo bo'ladi.

Mamlakatimizda aynan, qishloq xo'jaligini rivojlantirish uchun **o'ta muhim bo'lgan ko'plab davlat dasturlari har doim mablag' bilan to'liq ta'minlanmay kelgan.** Mazkur dasturlarga qishloq xo'jaligining amaliy tadqiqotlari, bilimlarni tarqatish, qishloq xo'jalik fanlaridan ta'lim olish, tuproq unumdorligini oshirish, oziq-ovqat xavfsizligi tizimini rivojlantirish, veterinariya va fitosanitariya xizmatlari, tadbirkorlik faoliyatiga ko'maklashish (qishloq xo'jaligi kooperativlari, klasterlar, samarali sherikchilik munosabatlari), statistik va bozor ma'lumotlarini yig'ish va tahlil qilish, bozor infratuzilmasi va agrologistikasini rivojlantirish, atrof-muhitni muhofaza qilish, siyosatni tahlil qilish, xodimlar malakasini har qanday darajaga oshirish va monitoring qilish kabilar kiradi. Kelgusida ushbu dasturlar davlat mablag'larining katta miqdorini talab etishi mumkin.

MAMLAKATDA AGROKLASTERLARNI SHAKLLANTIRISH MASALALARI

BuxDU, Iqtisodiyot kafedrası katta o'qituvchisi, Qayimova Z.A.
BuxDU, Iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi A.D. Qudratov

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, uzoq vaqt mobaynida sifatini buzmagán xolda saqlash va aholini ular bilan bir tekis ta'minlash bugungi kundagi dolzarb masalalardan hisoblanadi. Bu masala juda katta ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga egadir. O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning 2017-2021 yillarga mo'ljallangan Harakatlar strategiyasida ham bu masalaning dolzarbligi alohida ta'kidlangan.

Mamlakatimizda iqtisodiyot rivojining keyingi yillarida qishloq xo'jaligi mahsulotlarini etishtirishni ko'paytirish bilan birgalikda ularni chuqur qayta ishlash va saqlash masalalariga e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 6 yanvardagi "2017-2018 yillarda meva-sabzavot mahsulotlarini qayta ishlashni yanada chuqurlashtirish va ularni saqlash bo'yicha quvvatlarni barpo etishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-2716

sonli qarorida mamlakatimizda meva-sabzavotchilik tarmog'ini yanada rivojlantirish yo`nalishidagi masalalar ko`rib chiqilib, meva-sabzavot mahsulotlarini qayta ishlashni yanada chuqurlashtirish va ularni saqlash bo`yicha yangi quvvatlarni barpo etish hamda samaradorligini oshirish bo`yicha chora-tadbirlar belgilandi. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 6 yanvardagi "Meva- sabzavot, kartoshka, poliz mahsulotlari va uzumni xarid qilish va ulardan foydalanish tizimini takomillashtirishga doir qo`shimcha chora-tadbirlar to`g`risida"gi PQ-2717 sonli qarorida mamlakatimizda meva-sabzavot, kartoshka, poliz mahsulotlari va uzumni etishtirish yo`nalishi samaradorligini oshirish va ularni xarid qilish hamda foydalanish tizimini takomillashtirish bo`yicha chora- tadbirlar belgilangan.

O`zbekiston Respublikasi Prezidentining "O`zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo`yicha Harakatlar strategiyasi to`g`risida"gi Farmonida qishloq xo`jaligi mahsulotlarini etishtirish, saqlash va chuqur qayta ishlash masalalariga katta e`tibor qaratiladi. Hozirgi vaqtda yurtimizda 51 foizdan ziyod aholi qishloq joylarda yashaydi. Biroq qishloq xo`jaligi mahsulotlarining mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi ulushi 17 foizdan ortmasligini Prezidentimiz o`zlarining O`zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga murojaatnomalarida ta`kidlab o`tdilar. Ushbu murojaatnomada mamlakatimizda agrar soha mahsulotlarini qayta ishlash xajmi 10 foizga ham etmasligi, xolbuki, rivojlangan mamlakatlarda bu ko`rsatkich 50 foizdan ortiqroqni tashkil etishi ko`rsatib o`tildi. Bu borada mamlakatimizda meva-sabzavot etishtirish va ularni saqlashga ahamiyat qaratish zarurligi belgilandi. Tabiat tomonidan berilgan ne`matlarni saqlash muhim ahamiyatga egadir va barcha mutaxassislarning vazifasidir.

Qishloq xo`jaligini rivojlantirishning oldida turgan ushbu dolzarb masalaning echimi qishloq xo`jaligi mahsulotlari etishtirishni ko`paytirish bilan bir qatorda etishtirilgan hosilni saqlash va qayta ishlashni ham samarali tarzda rivojlantirishni talab etadi. Agroklasterlar huddi shu masala bilan shug`ullanadigan infratuzilmadir.

Agroklaster – qishloq xo`jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish, qayta ishlash va sotish jarayonlarini yagona bir zanjirga birlashtiruvchi, yuqori texnologik innovatsiyalardan foydalanish bilan bir qatorda, qishloq xo`jaligi mahsulotlarini ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish, qishloq hududlarida infratuzilma majmuini shakllantirish va rivojlantirish, aholi bandligi darajasi va daromadlarini oshirish hamda kelajakda qishloq xo`jaligi mahsulotlari sifati va ekologik muxitni yaxshilashda faoliyat yuritadigan xo`jalik yuritish sub`ektlaridan tarkib topishi mumkin. Agroklasterlar qishloq xo`jaligida mahsulotlar etishtirish, qayta ishlash va sotishni shunchaki qo`shib olib borishnigina nazarda tutmaydi. Agroklasterlar bu ishlarni amalga oshirishda mutlaqo yangi turdagi tizim bo`lib, ularda yuqori texnologik innovatsiyalardan foydalanish bilan bir qatorda qishloq xo`jaligi mahsulotlarini ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish hamda ushbu mahsulotlar etishtiriladigan va qayta ishlanadigan hududlarda ekologik muxitni yaxshilashga erishiladi. Agroklasterlarni joriy etish orqali qishloq xo`jaligi

mahsulotlarini etishtirish, saqlash va qayta ishlash jarayonlarida ularning sifati buzilishining oldini olinadi. Qishloq xo'jaligida agroklastarlarni joriy etish orqali mahsulotlarni tashish va saqlash jarayonlariga xizmat qiladigan infratuzilma tizimi shakllanadi.

O'zbekiston iqtisodiyotining mustahkamligi ko'p jihatdan uning hududlarining jahon bozoridagi raqobatbardoshlik qobiliyatiga bog'liq, ularni ijtimoiy iqtisodiy rivojlanishiga yangicha yondashishiga bog'liqdir. Hududlarning raqobatbardoshligining oshishi ko'pgina davlatlar uchun iqtisodiy ustuvorlik kasb etadi, shu jumladan mamlakatimizda ham hududlarning rivojlanishiga, ularning raqobatbardoshligini orttirishga alohida ahamiyat berilmoqda.

Vaholanki, O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlari etishtirishda milliy an'analarni zamonaviylashtirgan holda davom ettirish, hududlarning tabiiy-joylashuvi bo'yicha o'ziga xos raqobatbardosh va ichki hamda tashqi bozorda yuqori talabga ega bo'lgan mahsulotlar etishtirishga ixtisoslashuvi (paxta xomashyosi, Quva anori, Oltiriq trufi, Baxmal va Jomboy olmasi, Farg'ona vodiysidagi etishtiriladigan mevasabzavotlar va h.), qishloq xo'jaligining turli mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi mulkdorlarning mavjudligi (fermer va dehqon xo'jaliklari), qishloq xo'jaligiga ishlab chiqarish vositalari etkazib beruvchi, mahsulotlar ishlab chiqaruvchilari va ularning mahsulotlarini qayta ishlovchi, sotuvchi va turli yo'nalishda xizmat ko'rsatuvchi korxonalar o'rtasidagi o'zaro integratsion jarayonlar, qishloq xo'jaligiga xizmat ko'rsatuvchi yuqori innovatsion darajaga ega bo'lgan korxonalar, tarmoq bilan bog'liq bo'lgan korxonalarining o'zaro hamkorlik va raqobatga tayyorligi, qishloq xo'jaligini tartibga solishning bozor tamoyillariga mos huquqiy-me'yoriy asoslarining shakllanganligi, xizmat ko'rsatuvchi keng qamrovli infratuzilma va yuqori malakali mutaxassislarning mavjudligi ushbu nomutanosibliklarni hal qilishda muhim omil hisoblanadi.

O'zbekistonda agroklastarlarni barpo etish, avvalambor, huquqiy, tashkiliy va iqtisodiy asoslarining davlat tomonidan shakllantirilishi darkor. Ushbu yo'nalishda birinchidan, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Agroklastarlarni tashkil etish to'g'risida"gi Qarori qabul qilinishi.

Ikkinchidan, agroklastarlar uchun qo'shimcha infratuzilma ob'ektlari ya'ni agroturizm, mehmonxona tashkil etish,

Uchinchidan, agroklastarlar faoliyatini o'rganish bo'yicha monitoring olib borish,

To'rtinchidan, respublikada agroklastarlar tashkil etish bo'yicha ishchi guruhini tuzish va ularning vazifalari belgilab olish lozim.

Hududlarning raqobatbardoshligini oshirishning muhim hamda zamonaviy yo'nalishlari ichida qishloq xo'jaligi mahsulotlarini etishtirish, saqlash va qayta ishlash jarayonlarini qamrab oluvchi agroklastarni tashkil etish va ularning samarali faoliyatini yo'lga qo'yish ham mavjud bo'lib, bu yo'nalish aholini qishloq xo'jaligi

МУНДАРИЖА

Бухоро давлат университети ректори О.Х.Хамидов табрик ва кириш сўзи	4
І ШЎЪБА. ИХТИСОСЛАШГАН КЛАСТЕРЛАРНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ КОНЦЕПТУАЛ АСОСЛАРИ	
М.А.Қодиров, А.Т.Ахмедиева , Кластерларни ривожлантиришни бўйича услубий минтақавий ва ҳудудий хусусиятлари	5
Ф.Ф.Абдуфармонов Қишлоқ хўжалигида агрокластерларни ривожлантиришнинг аҳамияти тўғрисида	10
Т.Х. Фарманов, А.Ж.Абдуллоев , Ихтисослашган агрокластерлар фаолиятини ривожлантириш	14
Н.Н. Аскарров Республикада пахта-тўқимачилик кластерлари фаолияти ривожлантиришнинг айрим жиҳатлари	18
Х.И.Мўминов, А.Джураев Мамлакат экспорт салоҳиятини оширишда кластернинг аҳамияти	24
Ибрагимов Н.С. Ихтисослашган кластер сиёсати ва тармоқ кластерлар	26
М.М.Тоирова, Н.Кадилова. Применение опыта сельскохозяйственных кластеров развитых стран мира в экономику Узбекистана	29
А.Кучаров, Н.Акбаров, С.Айтиева, Д.Ишманова Кластер тизимини ривожлантиришда транспорт логистикасининг самарадорлиги ва уни такомиллаштириш	31
З.Б.Наврўз-зода Кластер тушунчаси ва унинг органик тузилиш	34
SH.V. Voltaeva, O.A.Mardonova Klasterlar va ularning iqtisodiyotdagi ahamiyati.	37
А.Ж.Абдуллоев, С.С.Давлатов. Минтақаларда ва ҳудудларда инновацион жараёнларни баҳолашда таълим кластери ёндошуви	39
З.А.Кайимова Методические основы организации кластерного развития сельского хозяйства Узбекистана	43
Н.Б.Гиязова Значение маркетинга для успешного функционирования кластеров территорий	49
М.У. Turdiyeva “Qishloq xo’jaligida ixtisoslashgan klasterlarni shakllantirish: tajribalar natijalar va innovatsion yondashuvlar”	51
Z.A.Qayimova, A.D.Qudratov Mamlakatda agroklastarlarni shakllantirish masalalari	53
А.Ж. Абдуллаев, З.А. Кайимова научный подход к кластерной формы организации сельского хозяйства	56
И.Н.Ниёзова Кластерларнинг ўзига хос хусусиятлари	64